

економістів із провідними юристами – викладачами і практиками, участі у спільних зі студентами юридичних факультетів наукових заходах, пошуку юридичних радників і ділових партнерів для майбутнього бізнесу.

Отже, освітні програми «Business Economics» мають значні перспективи розвитку в Україні, але потребують перегляду багатьох підходів до науково-методичного наповнення та реалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. The official site of the Harvard University. URL: <https://www.extension.harvard.edu/>.
2. The official site of the Utrecht University. URL: <https://www.uu.nl/bachelors/en/economics-and-business-economics>.
3. The official site of the Maastricht University. URL: <https://www.maastrichtuniversity.nl/education/bachelor/bachelor-economics-and-business-economics>.
4. The official site of the University of Antwerp. URL: <https://www.uantwerpen.be/en/study/education-and-training/business-economics/about-the-programme/>.
5. The official site of the Vrije Universiteit Brussel (VUB). URL: <https://www.vub.be/en/faculty/social-sciences-solvay-business-school#faculty>.
6. The official site of the University of Amsterdam. URL: <https://ase.uva.nl/content/masters/business-economics/business-economics.html>.
7. The official site of the University of Central Florida. URL: <https://business.ucf.edu/degree/economics-business/>.
8. The official site of the University of San Diego. URL: <https://www.sandiego.edu/business/undergraduate/business-economics/>.
9. The official site of the University of Canterbury. URL: <https://www.canterbury.ac.nz/study/subjects/business-economics/>.

ПЕРЕДУМОВИ ПРОЄКТУВАННЯ ПРОГРАМИ «БІЗНЕС-ЕКОНОМІКА» З УРАХУВАННЯМ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Федулова Л. І.

докторка економічних наук, професорка, завідувачка Центру досліджень економічної політики Інституту експертно-аналітичних та наукових досліджень Національної академії державного управління при Президентові України, Україна, м. Київ

В останні десятиліття діяльність усіх суб'єктів господарювання істотно змінилася під впливом глобальних соціально-економічних та інформаційно-комунікаційних процесів. У світлі нових тенденцій стає зрозумілим прагнен-

ня науковців, освітян та практиків (роботодавців) реформувати модель освітнього процесу, яка б відповідала трендам нової промислової (технологічної) революції, методології формування інноваційних бізнес-моделей, сучасним формам взаємодії зі стейкхолдерами.

У цьому контексті дослідження досвіду зарубіжних університетів, які здійснюють підготовку фахівців за програмою «Бізнес-економіка» («Business Economics»), далі – Програма, дозволило виявити такі особливості, які варто враховувати українським університетам при проектуванні освітнього процесу.

1. Ключові питання, що активно обговорюються в університетському співтоваристві:

1) цифровізація (діджиталізація) освіти – яким чином цифрові технології впливають на зміст освіти, тобто на формування її «контенту»;

2) Індустрія 4.0 з точки зору структури зайнятості – широко використовується аргументація, що в майбутньому (до 2030 р.) найменша зайнятість буде в середньому сегменті складності трудових функцій, які легко стандартизувати і автоматизувати (тобто рутинні функції), порівняно з висококваліфікованою працею;

3) глобалізація бізнесу – розвиток глобальних компаній у напрямі формування мережевої структури (мережеві віртуальні корпорації, які беруть на себе все більше функцій організації економічних систем) проти локального протекціонізму, традиційних архаїчних способів утримання конкурентних переваг;

4) цифровий бізнес розуміють як бізнес-проект, заснований на взаємодії людей, компаній та інтелектуальних пристроїв на перехресті фізичного і цифрового світів. Проте основою цифрового бізнесу ні в якому випадку не можна вважати лише технології: саме по собі застосування цифрових технологій не здатне зробити бізнес цифровим. Основну увагу слід звертати на інноваційні бізнес-моделі (цифрові бізнес-моделі) і способи їх реалізації.

2. Сучасний ринок пред'являє підвищений попит на фахівців, які володіють одночасно і підприємницькою винахідливістю, і економічним інструментарієм, і менеджерськими здібностями та умінням працювати з великими даними. Програма «Бізнес-економіка» спрямовується на розвиток саме цих компетенцій і включає широкий спектр дисциплін з метою розвинути в тих, хто навчається, всі необхідні знання, уміння і навички, необхідні для створення власного бізнесу або керівництва великою компанією, аналітичної роботи, ухвалення економічних і фінансових рішень, роботи в приватному секторі або в державних компаніях.

В американських навчальних закладах Програма готує студентів на посади в таких галузях, як фінанси, банківська справа, економічний аналіз, торгівля

цінними паперами, страхування, управлінський консалтинг та державне регулювання. Студенти з економіки бізнесу мають можливість вивчати та розвивати розуміння цілей, функціонування та управління діловими фірмами. Крім того, вони розвивають аналітичні та технічні навички, корисні для вирішення бізнес-проблем. В університетах Англії Business Economics розуміють як «ділову економіку» – формування ділових якостей з розумінням економіки. Складові Програми передбачають поєднання знання підприємництва з економікою, аналіз даних і прогнозування діяльності як бізнес-компаній, так і неприбуткових організацій. Окрім того, Програма об'єднує економіку з курсами з маркетингу, менеджменту, обліку, фінансів і кількісного аналізу. Для стажування студентів існують фонди інвестицій студентської практики і можливість брати участь у дослідженнях у Бюро Бізнес & Економічне Дослідження. У програмах деяких університетів знаходимо такі дисципліни, як економетрика та прогнозування бізнесу; жінки та економіка; економіка праці; управлінський облік; стратегічна поведінка, екологічна економіка та ін. Для прикладу, в Шяуляйському університеті – найбільшому в Північній Литві закладі вищої освіти – є курс «стала бізнес-економіка», спрямована на підготовку фахівців для реалізації ЦСР (Цілей Сталого Розвитку).

Потрібно звернути увагу, що *в структурі програми «Бізнес-економіка» важливе місце займає вивчення бізнес-моделей*, на відміну від класичного – вивчення бізнес-процесів. Обумовлене це переорієнтацією споживчої поведінки з придбання на спільне користування, виключення посередників із ланцюжка «клієнт – виконавець», посилення ролі онлайн-репутації і саморегулювання співтовариства для забезпечення якості послуг («економіка спільного користування»/sharing economy) [1].

3. Головний тренд – *практико-орієнтоване навчання* й тенденція до інтеграції та розвитку партнерства між університетами, органами державного управління і комерційними компаніями, що забезпечують спільну проектну діяльність. Прикладами такої діяльності можуть слугувати дослідження, що проводяться такими університетами, як Стенфордський (Stanford University), Університет Амстердама (University of Amsterdam), Массачусетський технологічний університет (MIT). Університети активно залучають до розробки програм, до проведення занять і підсумкової атестації представників роботодавців (бізнес-співтовариства і державних організацій), без яких неможливо здійснити якісне навчання за Програмою. Окрім того, відбувається розвиток освітніх програм *додаткової освіти*, що спирається на сучасні вимоги і рекомендації компаній, особливо тих, хто працює в ІТ-сфері. Спільна робота викладачів, експертів, випускників університетів та інших зацікавлених учасників освітнього процесу зі створення спеціального освітнього контенту за-

початковується на поєднанні можливостей єдиного репозиторію об'єктів і peer-to-peer (P2P) спілкування в інформаційно-освітньому просторі, що допомагає прискорити еволюцію в створенні електронних курсів для додаткового навчання [2].

4. Відбувається перехід до системи компетентностей, у якій переважають Soft-Skills, нелінійність закономірностей між освітньою установою, яку закінчує випускник, і реальними компетентностями випускника, якими він володіє, волатильність вимог до працівника і формалізація освітнього процесу. Формуються такі *бізнес-компетентності*: креативність (creativity), пошук і використання можливостей (opportunity identification), самоефективність (self-efficacy), комунікації (communication), лідерство (leadership), ухвалення рішень (decision making), інновації (innovation), відповідальність (responsibility), співпраця (collaboration), генерація ідей (ideas generation), вирішення проблем (problem-solving), переговори (negotiation), вирішення завдань через соціальну і професійну взаємодію (networking). Цифрова трансформація освітнього простору спрямована на формування знань і досвіду, необхідних для реалізації компетентностей у сфері застосування інструментарію хмарних обчислень, просунутої аналітики як нових форм роботи з великими даними, штучного інтелекту в умовах прискорення і стандартизації базових освітніх процесів.

5. Проєктування й оновлення змісту освітньої Програми започатковуються на обов'язковому збільшенні частки обсягу нових знань, отриманих у результаті взаємодії системи освіти з фундаментальною наукою. Тобто інтеграція науки й освіти є основою формування системи випереджаючої економічної освіти.

Таким чином, можна відзначити системний підхід до розуміння Програми «Бізнес-економіка» («Business Economics»), що передбачає:

1) *універсальність* – універсальний ступінь, що легко поєднується зі сферами поза бізнесом, такими як фінанси, математика, політологія, соціологія, психологія, історія та філософія. Оволодіння економікою бізнесу/діловою економікою вимагає точності думки, яка корисна і високо цінується майже в будь-якій кар'єрі;

2) *великий контент* – вивчення економіки бізнесу дозволяє студентам побачити 3D картини про те, як працює економіка, коли ринки функціонують добре, коли вони відсутні, і яка політика може покращити економічні результати;

3) *курси* – Програма обов'язково включає курси стратегічної поведінки, економіки навколишнього середовища, менеджменту, фінансів, бухгалтерського обліку, маркетингу, статистики, аналізу даних та прогнозування;

4) *теорію та аналіз даних* – економіка бізнесу дозволяє студентам відкривати теорії та аналізувати дані, які можуть мати суттєвий вплив на бізнес, споживачів та навколишнє середовище;

5) *практичні навички* – економіка бізнесу надає студентам практичні навички ведення бізнесу, а також реальні уявлення про розуміння широкого кола факторів, що впливають на ефективність ринку та економіку в цілому.

Отже, динамічні зміни, що відбуваються останнім часом в економіці, позначили контрасти між традиціями в навчанні, що склалися, і замовниками, які пред'являють вимоги, що відображають потреби ринку праці у вдосконаленні професійного навчання. Фахівцям економічної освіти при проектуванні програми «Бізнес-економіка» необхідно вийти за рамки педагогічних традицій і застосувати нові підходи до процесу підготовки фахівців до трудової діяльності в умовах наростаючого процесу цифровізації економіки та суспільства. Нинішня відкритість світового досвіду в цій сфері дозволяє використовувати його найбільш ефективні моделі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Vaughan R., Daverio R. Assessing the size and presence of the collaborative economy in Europe. PwC, UK, 2016, April.
2. Данченко Л. А., Зайцева А. С., Комлева Н. В. Трансформация модели дополнительного образования в условиях цифровой экономики. *Открытое образование*. 2019. Т. 23. № 1. С. 34–45.

ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНOSTІ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ «БІЗНЕС-ЕКОНОМІКА»

Марченко О. С.

докторка економічних наук, професорка, професорка кафедри економічної теорії, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Україна, м. Харків

Важливим критерієм якості освітніх програм ЗВО є рівень та ефективність практичної підготовки здобувачів вищої освіти. Але слід підкреслити, що, з одного боку, практична підготовка буде якісною, якщо базується на системних теоретичних знаннях, що реалізуються у процесі стажування студентів.